

402. Складзіце колькасна-іменныя словазлучэнні з лічэбнікамі *паўтара, паўтары* і прыведзенымі назоўнікамі.

Тона, стагоддзе, гадзіна, кіламетр, лыжка, літр, цэнтнер.

Запішыце словазлучэнні ў форме творнага склону.

§ 64. Скланенне, ужыванне і правапіс зборных лічэбнікаў

Зборныя лічэбнікі *двое, трое, чацвёрэ, пяцёрэ, шасцёрэ, сямёрэ, васьмёрэ, дзявяцера, дзясяцера* абазначаюць колькасць прадметаў як сукупнасць, адно цэлае.

Зборныя лічэбнікі ўжываюцца:

- з назвамі асоб мужчынскага полу: *сямёра спартсменаў*;
- з назвамі маладых істот: *чацвёрэ шчанят*;
- з назоўнікамі, якія ўжываюцца ў форме толькі множнага ліку: *двое нажніц*;
- з назоўнікамі *дзеці, людзі, коні, гусі, свінні*;
- з асабовымі займеннікамі: *іх было трое*;
- з прыметнікамі, якія перайшлі ў назоўнікі: *двое дзяжурных*.

403. Складзіце і запішыце колькасна-іменныя словазлучэнні, выбіраючы з дужак назоўнікі, якія спалучаюцца са зборнымі лічэбнікамі.

Пяцёрэ^{сл} (*жанчыны, дзеці*), трое (*дзверы, сталы*), васьмёрэ (*качаняты, качкі*), двое (*мастакі, мастачкі*), чацвёрэ (*быкі, коні*).

404. Прачытайце табліцу.

Склон	Скланенне зборнага лічэбніка
Н.	пяцёр[а] шэр[ых] кацянят
Р.	пяцяр[ых] шэр[ых] кацянят
Д.	пяцяр[ым] шэр[ым] кацяням
В.	пяцяр[ых] шэр[ых] кацянят
Т.	пяцяр[ымі] шэр[ымі] кацянямі
М.	(аб) пяцяр[ых] шэр[ых] кацянях

Дакажыце, што зборныя лічэбнікі скланяюцца, як прыметнікі множнага ліку.

405. Утварыце ад колькасных лічэбнікаў, якія абазначаюць цэлыя лікі, зборныя. Запішыце іх у форме роднага склону.

У з о р . 8 — *восем* — *васьмёра*, *васьмі* — *васьмярых*.

6, 3, 5, 2, 4, 9, 7.

Да зборных лічэбнікаў адносяцца лічэбнікі **абодва, абедзве, абое**.

Лічэбнік **абодва** спалучаецца з назоўнікамі мужчынскага і ніякага роду: *абодва ўнукі, абодва крэслы*; лічэбнік **абедзве** — з назоўнікамі жаночага роду: *абедзве ўнучкі, абедзве кананы*.

Лічэбнікі **абодва, абедзве** скланяюцца, як лічэбнікі *два, дзве*.

Для абазначэння асоб і мужчынскага, і жаночага полу ўжываецца лічэбнік **абое**: *Маці з сынам абое сядзелі на тапчане* (І. Чыгрынаў).

406. Пісьмова праскланяйце адно з колькасна-іменных словазлучэнняў, якія прыводзяцца ў тэксе правіла ў якасці прыкладаў.

407. Запішыце сказы, выбіраючы з дужак патрэбныя лічэбнікі. Абгрунтуйце свой выбар.

1. Выбраўся з начных хмар поўны месяц, і лес па (*абодва/абедзве*) бакі дарогі адразу пачарнеў, як сцяна (*А. Федарэнка*).
2. Слабы водсвет^Ф пранікаў сюды толькі з (*абодвух/абедзвух*) канцоў калідора (*З. Бядуля*).
3. Вясною, як ападзе паводка, і летам на (*абодвух/абедзвух*) берагах успыхвае рознакаляровы пажар кветак (*З. Прыгодзіч*).
4. У баі загінулі адважны Рагвалод і (*абое/абодва*) яго сыны (*У. Бутрамееў*).

Які сказ адпавядае прыведзенай схеме? [— — —], і [— — —].

408. Прачытайце тэкст, ужываючы лічэбнікі, што ў дужках, у патрэбнай склонавай форме.

Па аляях праходзяць людзі, то заклапочаныя, то вясёлыя, то задуменыя. Мая ўвага спынілася на (*трое*).

Па дарожцы да аэрадрома ішла жанчына, высокая, светлавалосая, у прыгожай стракатай сукенцы. Па баках у жанчыны ішло двое юнакоў. Адзін, старэйшы, гадоў (*дваццаць тры*), высокі, танклявы. Другі крышку маладзейшы^м, шыракаплечы. На (*абодва*) хлопцах былі новенькія, з іголачкі, касцюмы, бялюткія кашулі. І абодва такія сімпатычныя! Адразу было відаць, што юнакі — браты, а жанчына — іх маці.

Растлумачце значэнне фразеалагізма з *іголачкі*.

Зрабіце пісьмовы марфалагічны разбор трох лічэбнікаў з тэксту (парадак і ўзоры разбору змешчаны на форзацы 1).

409. Выканайце інтэрактыўнае заданне па тэме «Спалучэнне лічэбнікаў з назоўнікамі».

Правяраем сябе

1. Што абазначае лічэбнік як часціна мовы?
2. На якія разрады падзяляюцца лічэбнікі ў залежнасці ад значэння і граматычных прымет? Прыведзіце прыклады.
3. На якія разрады падзяляюцца лічэбнікі ў залежнасці ад будовы?
4. Як можа перадавацца значэнне прыблізнай колькасці? Прыведзіце ўласныя прыклады.
5. З назоўнікамі якога роду ўжываюцца лічэбнікі *паўтара* і *паўтары*, *абодва* і *абедзве*?
6. З якімі назоўнікамі спалучаюцца зборныя лічэбнікі?

410. Пісьмова адкажыце на пытанні. Лікі запішыце словамі.

Калі ў нашай краіне адзначаюцца наступныя дзяржаўныя святы: Дзень Канстытуцыі, Дзень Перамогі, Дзень Незалежнасці?

Калі беларусы святкуюць Дзень жанчын, Дзень ведаў, Дзень маці?

Лічэбнікі якога разрады паводле значэння і граматычных прымет выкарысталі?

 Раскажыце пра тое, якія традыцыі святкавання дзяржаўных свят, святочных дзён склаліся ў вашай сям'і, школе. Якія пачуцці выклікаюць у вас гэтыя традыцыі?

Першае слова ў састаўных назвах свят пішацца з вялікай літары: *Новы год, Свята працы, Дзень настаўніка.*

411. Устаўце ў фразеалагізмы прапушчаныя кампаненты — колькасныя лічэбнікі.

Фразеалагізм	Разрад прапушчанага лічэбніка	Значэнне фразеалагізма
Як свае ... пальцаў	абазначае цэлы лік	‘вельмі добра, грунтоўна, да дробязей (ведаць, вывучыць)’
На сваіх ...	зборны	‘пехатой, пешшу’
Ні два ні ...	дробавы	‘такі, які нічым не вызначаецца’
На ... градусаў	абазначае цэлы лік	‘вельмі рэзка, карэнным чынам (павярнуць, перавярнуць і пад.)’
... рабое	зборны	‘абсалютна аднолькавыя, адзін не лепшы за другога’

Д л я д а в е д к і: *паўтара, абое, пяць, сто восемдзесят, двое.*

Складзіце і запішыце сказы з двума фразеалагізмамі (на выбар).

412. Спішыце сказы, выбіраючы з дужак правільную форму лічэбніка і ўстаўляючы, дзе трэба, прапушчаныя літары.

1. Пячора была досыць в..лікая: метры тры на тры і вышынёю каля (*дзвюх/двух*) метраў (*У. Караткевіч*). 2. На галаве ..ужа, з (*абедзвюх/абодвух*) бакоў, дзве жоўты.. плямкі (*В. Вольскі*). 3. У нашай пушч.. расце дзевяц..сот^м відаў раслін, (*дзве трэція/дзве трэціх*) з якіх — лекавыя (*Я. Сіпакоў*). 4. Мы з Шураю ра..крываем сэр..ы адна адной гэтак шчыра і гораха, што (*абодвум/абедзвюм*) нам хочацца плакаць (*А. Васілевіч*).

413. Прачытайце тэкст. Звярніце ўвагу, якую ролю ў ім выконваюць лічэбнікі?

Чыгуначны вакзал Брэста — адзін з выдатных помнікаў Беларусі. **Адкрыццё** будынка вакзала адбылося 28 мая 1886 года.

Брэсцкі чыгуначны вакзал наведвалі кіраўнікі розных краін, пісьменнікі і артысты, скульптары і касманаўты.

У 2014 годзе завяршылася рэканструкцыя пасажырскага комплексу вакзала станцыі Брэст-Цэнтральны. З’явіліся **добраўпарадкаваныя** паркоўкі, прасторная цэнтральная зала чакаання на 240 пасадачных месцаў, утульныя нумары адпачынку.

Сёння вакзал станцыі Брэст-Цэнтральны з’яўляецца «музеем мармуру пад адкрытым небам» (*Паводле С. Расолькі*).

Выпішыце з тэксту колькасна-іменныя словазлучэнні. Лікі запішыце словамі. Абазначце ў словазлучэннях галоўныя словы.

Назвайце арфаграмы ў выдзеленых словах.

414. Разгледзьце фрагмент анлайн-табло станцыі Мінск-Пасажырскі.

 Мінск-Пасажырскі — Брэст-Цэнтральны Расклад цягнікоў					
Нумар	Маршрут	Адпраўленне	Прыбыццё	Час у дарозе	Дні курсіравання
307Б	Саратаў → Брэст	05.47	10.09	4г 22 хв.	 цотныя
649Б	Магілёў → Брэст	05.47	10.09	4г 22 хв.	 няцотныя
661Б	Віцебск → Брэст	07.53	12.05	4г 12 хв.	 няцотныя
727Б	Мінск → Брэст	10.12	13.54	3г 42 хв.	 штодзённа
103Н	Новасібірск → Брэст	11.44	16.16	4г 32 хв.	 пятн., нядз.
737Б	Мінск → Брэст	13.00	17.00	4г	 штодзённа

Карыстаючыся змешчанай на табло інфармацыяй, вызначце, якім цягніком вам трэба выехаць з Мінска, каб прыбыць у Брэст у чацвер, 14 чэрвеня, да 15 гадзін. Запішыце словамі нумар цягніка, час яго адпраўлення і прыбыцця, час у дарозе.

415. Выканайце інтэрактыўнае заданне па раздзеле «Лічэбнік».